

Տարագիրները

հեղինակ՝ Ռեյ Բրեդբերի

թարգմանիչ՝ Լևոն Անանյան

Նրանց աշքերը բոցկլտում էին շիկացած ածուխների նման, շուրջերը կրակ էին ժայթքում, երբ կռացած՝ կաթսայի մեջ էին մտցնում մերթ ձենձոտ փայտը, մերթ ուկրոտ մատները:

Երբ պիտի մենք կրկին խմբվենք երեքով՝
Որոտով ու կայծակով կամ անձրևով[1]:

Հարբած, օրորվելով, նրանք պարում էին ցամաքած ծովի ափին, պղծելով օղը անեծքներով և շանթահարելով չար կատվային հայացքով:

Կաթսայի շուրջ պտույտ գործենք,
Թունոտ աղիք մեջն ածենք:
Դյութվի ր, դյութվի ր, տաժանք, նյութվի ր,
Կաթսա, փրփրա, բոց, վառվի ր[2]:

Նրանք կանգ առան, շուրջը նայեցին:

— Որտե՞ղ է հուռութքը: Ո՞ւր են ասեղները:

— Ահա:

— Լավ է, ինչ լավ է:

— Դեղին մոմը պնդացե՞լ է:

— Լցրեք կաղապարը:

— Պատրաստ է:

— Եղավ, եղավ,— նրանք ափի մեջ պահում էին մոմե արձանիկը, և փափուկ մոմը մաթի պես կպչում էր նրանց գոսացած մատներին:

— Հիմա ասեղով՝ ուղիղ սրտի մեջ:

— Հուռութքը, ո՞ւր է հուռութքը: Բախտ գուշակելու քարտերի մոտ է, փոշին վրայից թափ տվեք, իսկ հիմա նայեք...

Վիուկները աչքերը չոեցին մոգական հուռութքի վրա: Նրանք գունատվեցին:

— Նայեք, նայեք, նայեք:

Տիեզերանավը Երկրից թռչում էր դեպի Մարս: Նավի մեջ մեռնում էին մարդիկ:

Հրամանատարը հոգնած բարձրացրեց գլուխը:

— Ստիպված ենք մորֆի տալ:

— Բայց, հրամանատար...

— Ի՞նչ է, չե՞ք տեսնում, որքան վատ է վիճակը:

Հրամանատարը բարձրացրեց բրդյա ծածկոցը: Խոնավ սավանի տակ պառկած մարդը շարժվեց, տնքաց: Օդը հազեցած էր այրված ծծմբի հոտով:

— Ես տեսա, տեսա...— Մեռնողը բացեց աչքերը, և նրա հայացքը կանգ առավ լուսանցույցի վրա, որի ետևում տիեզերական անհունն էր, աստղաբույլերը, հեռվում մնացած Երկիր մոլորակը և բոլորովին մոտակայքում՝ Մարսի հսկայական կարմիր գունդը:

— Ես տեսա նրան... մարդու դեմքով հսկայական արնախում հրեշը... թևերն էր թափահարում, թափահարում էր... թափահարում էր...

— Զարկերա՞կը,— հարցրեց հրամանատարը:

Բուժակը շոշափեց զարկերակը:

— Հարյուր երեսուն:

— Այդպես երկար չի դիմանա, մորֆի տվեք: Գնացինք, Սմիթ:

Նրանք առաջ անցան: Թվում էր՝ հատակի նախշերը կազմված են լուր ձչացող մարդկային ոսկորներից ու գանգերից: Հրամանատարը քայլում էր, ջանալով չնայել ոտքերի տակ:

— Փըրսն այստե՞՞ղ է,— հարցրեց նա, բացելով հաջորդ խցիկի դուռը:

Սպիտակ վերնոցով վիրաբույժը հեռացավ սեղանին մեկնված մարմնից:

— Ոչինչ չեմ հասկանամ:

— Ի՞նչի՞ց է մեռել:

— Զգիտենք, հրամանատար: Սրտից չէ, ուղեղից չէ, զիտակցության կորստի հետևանք էլ չէ: Ուղղակի դադարեց շնչել:

Հրամանատարը բռնեց բժշկի դաստակը, փնտրեց զարկերակը: Տենդագին զարկերը խայթի պես թակեցին մատները: Հրամանատարի դեմքն անկիրք էր:

— Խնայեք ձեզ, ձեր սրտի զարկերն էլ արագացած են:

Բժիշկը գլխով արեց:

— Փըրսը գանգատվում էր ոտքերի ու դաստակների ցավից, ասում էր՝ կարծես ասեղներով ծակծկում են, և որ ինքը մոմի պես հալչում է: Հետո ընկավ: Օգնեցի, որ ոտքի ելնի: Երեխայի պես լալիս էր: Ասում էր՝ իբր սրտի մեջ արծաթե ասեղ կա: Նա մեռավ: Ահա Նրա մարմինը: Եթե ուզում եք, կարող ենք կրկնակի դիահերձում կատարել: Լրիվ առողջ է:

— Անհավանական է, պետք է, չէ՞ մի պատճառ լինի:

Հրամանատարը մոտեցավ լուսանցույցին: Նա զգում էր, որ մենթոլի, յոդի և բժշկական օճառի հոտ են արձակում իր խնամված ձեռքերը: Ճերմակ ատամները ողողված էին թանկարժեք էլիքսիրով, մաքուր լվացված ականջներն ու այտերը վարդագույն էին, համազգեստը հիշեցնում էր պսպղուն աղակտոր, փայլեցրած կոշիկները նման էին երկու սև հայելու: Գանգուր, կարծ կտրած մազերից օծանելիքի սուր բույր էր գալիս: Նույնիսկ հրամանատարի շունչը մաքուր էր և թարմ, ինչպես օդը սառնամանիքին: Նրա վրա ոչ մի բիծ չկար: Նա նման էր նոր վիրահանակի՝ վարակագերծված և վիրահատության պատրաստ: Ճիշտ այդպիսին էր նաև նրա ողջ անձնակամը: Թվում էր, նրանցից յուրաքանչյուրի մեջքին բանալի կա, որով եթե լարես՝ գործի կընկնեն: Կարծես թանկ ու լավ հղացված խաղալիքներ էին՝ հլու և անխափան:

Հրամանատարը նայում էր, թե ինչպես է մեծանում մոտեցող Մարսը:

— Մի ժամ հետո վայրէջք կկատարենք այս անիծյալ մոլորակի վրա: Սմիթ, դուք երբսէ երազում արնախում հրեշներ և այլ նողկալի մղավանջներ տեսե լ եք:

— Տեսել եմ, սրբ: Նյու Յորքից մեր նավի արձակումից մի ամիս առաջ: Սպիտակ առնետները կրծում էին պարանոցս, արյունս էին ծծում: Վախենում էի ձեզ ասել, մտածում էի՝ չեք տանի ձեզ հետ:

— Դե լավ,— հոգոց հանեց հրամանատարը,— ես ել եմ երազ տեսել: Կյանքիս հիսուն տարիների ընթացքում առաջին անգամ: Թոխքից մի քանի շաբաթ առաջ: Իսկ հետո՝ ամեն զիշեր: Իբր ես ճերմակ զայլ եմ, որի հետ հաշվեհարդար են տեսել ձյունոտ

բլրի վրա: Ինձ վրա կրակել են, կապարե գնդակը միսրածվել է մարմնիս մեջ: Իսկ հետո թաղել են հողում և սիրտս ցից խրել:— Նա զիսով Մարսը ցույց տվեց:

— Սմիթ, կարծում եք նրանք սպասո՞ւմ են մեզ:

— Ով գիտե, գուցե, մարսեցինե՞ր կան այնտեղ, սըր:

— Ուրիշ էլ ով: Նրանք սկսեցին մեզ ահարեկել թռիչքից դեռ երկու ամիս առաջ: Այսօր նրանք սպանեցին Փըրսին և Ռեյնոլդսին: Երեկ կուրացավ Գրենվիլը: Ինչո՞ւ: Ոչ ոք չգիտե: Հրեշներ, ասեղներ, երազներ, առանց պատճառի մեռնող մարդիկ: Ուրիշ ժամանակ լիներ կասեի՝ կախարդանք է, բայց մենք ապրում ենք 2120 թվականին, Սմիթ: Սենք գիտակից մարդիկ ենք: Ոչ մի նման բան չպետք է տեղի ունենար: Բայց արի տես, որ տեղի է ունենում: Ովքեր էլ որ լինեն այդ մարդիկ իրենց արնախում հրեշներով ու ասեղներով, նրանք, հավանաբար, ձգոում են վերջ տալ բոլորիս:— Նա կտրուկ շրջվեց,— Սմիթ, բերեք այստեղ իմ պահարանի բոլոր գրքերը, ուզում եմ վայրէջքի ժամանակ ինձ մոտ լինեն:

Սեղանին ոչ պակաս, քան երկու հարյուր գրքից բաղկացած կույտ գոյացավ:

— Շնորհակալ եմ, Սմիթ: Դուք երբեք աչքի անցկացրե՞լ եք սրանք: Կարծում եք՝ իւելագարվե՞լ եմ: Գուցե: Վերջին պահին դուրս գրել տվեցի պատմության թանգարանից, պատճառը այդ հիմար երազներն էին: Քսան գիշեր շարունակ ինձ խողխողում էին, կտոր-կտոր անում, ձղավող հրեշը զամկած էր վիրահատության սեղանին, ինչ-որ զազրելի ու զարշահոտ բան պահվում էր հատակի տակ՝ սև արկդում: Մղձավանջային, սարսափելի երազներ: Մենք բոլորս կախարդների, չարքերի, վիուկների, ուրվականների ու հրեշների մասին մղձավանջային երազներ էինք տեսնում, որոնց մասին երբեք պատկերացում չենք ունեցել: Ինչո՞ւ: Որովհետև հարյուր տարի առաջ ոչնչացվել են բոլոր գրքերը, որոնցում խոսվում էր այդ մասին: Օրենքով արգելված են այդ սարսափելի գրքերը: Սրանք, որ դուք տեսնում եք, Սմիթ, վերջին նմուշներն են: Պատմության թանգարանի գրապահոցներում են պահում:

Սմիթը կռացավ, ջանալով կարդալ փոշոտ կազմերի վրայի անվանումները:

— Էղգար Ալան Պո՝ «Մտացածին և խորհրդավոր պատմություններ», Բրեմ Ստոքը՝ «Դրակոնա», Մերի Շելլի՝ «Ֆրանկենշտայն», Զենրի Ջեյմս՝ «Պտուտակի դարձը», Վաշինգտոն Իրվինգ՝ «Քննկու հովտի առասպելը», Նարանիել Հոթորն՝ «Ռապաշխնիի դուստրը», Ամբրոզ Բիրս՝ «Առվարիք կամքջի միջադեպը», Լուիս Քերոլ՝ «Ալիսան հրաշքների աշխարհում», Ալջըրնոն Բլեքվուդ «Ուտիները», Ֆրենկ Բաում՝ «Խորհրդավոր ստվեր Ինսմութի վրա»: Հապա Ուոլտեր դե լա Մերի, Ուեյքֆիլդի, Հարվիի, Ուելսի, Ասկվիթի, Հաքսլիի գրքերը: Սրանք բոլորն արգելված հեղինակներ են, որոնց գրքերն այրեցին նույն այն տարում, երբ դադարեցին նշել սրբերի օրերն ու ծննդյան տոնները: Բայց մեր ինչի՞ն են պետք այդ գրքերը:

— Զգիտեմ,— հոգոց հանեց հրամանատարը,— առայժմ չգիտեմ:

Երեք վհուկները վեր պարզեցին հուռութքը: Նրա մեջ նշմարվում էր հրամանատարի դեմքը: Նրանց ականջին հասան նրա հազիվ լսելի «չգիտեմ, առայժմ չգիտեմ» բառերը: Կախարդները հայելիները հառեցին միմյանց:

— Պետք է շտապել,— ասաց առաջինը:

— Ժամանակն է զգուշացնել քաղաքում գտնվողներին:

— Հարկավոր է նրանց ասել գրքերի մասին: Գործներս վատ են: Այդ հիմար հրամանատարն է մեղավոր:

— Մի ժամ հետո այստեղ վայրէջք կկատարի նրանց նավը:

Երեք վհուկները ցնցվեցին և նայեցին մարյան ցամաքած ծովի ափին, որտեղ Զմրության քաղաքն էր: Նրա ամենաբարձր դատիկոնում փոքրամարմին մարդը մի կողմ քաշեց պատուհանի կարմրածուփ վարագույրը: Նա նայեց ամայի տարածքին, որտեղ կախարդ պառավները իրենց խառնուրդն էին եփում և ձեռքերում տրորում մոմը: Ավելի հեռվում հազարավոր ուրիշ խարույկներ էին երևում: Մարսյան գիշերային օդում լողում էին գիշերաթիթեռի թևերի պես թեթև անուշահոտության կապույտ շամանդաղը, ծխախոտի սև քուլաները, եղինու սգո ճյուղերի խարույկի ծուխը ու դարչինի հոտով մառախուղը: Փոքրամարմին մարդը հաշվում էր վհուկների ճարճատող խարույկները: Կարծես իր վրա զգալով երեք կախարդների հայացքները, նա շրջվեց: Բոսրագույն վարագույրի հավաքած եզրը ցած սահեց, կիսով չափ ծածկելով պատուհանը, թվաց, թե հարևան շքամուտքը աշքով արեց, ինչպես դեղին աչք:

...Էղգար Ալան Պոն դուրս էր նայում աշտարակի պատուհանից և զինու հոտը, որ խմել էր, խտղտում էր ոռւնգերը:

— Հեկատեի բարեկամները հիմա շատ գործ ունեն,— ասաց նա, նայելով հեռվում երևացող վհուկներին:

— Ես տեսա, թե այսօր ինչպես էր նրանց հալածում Շեքսպիրը,— թիկունքում հնչեց մի ձայն,— ծովափին հավաքվել էր նրա ողջ թիկնազորը, հազարներ էին: Այնտեղ էին երեք վհուկները, Օքերոնը, Համետի հայրը, Պակը^[3], բոլորը: Աստված իմ, հազարներ էին, մարդկային ծով:

— Սքանչելի Վիլյամ,— Պոն շրջվեց:

Մուգ կարմիր ծալազարդ վարագույրը սահեց՝ ծածկելով պատուհանը: Նա դեռ մի վայրկյան կանգնած մնաց, նայելով պատերի կոպիտ որմածքին, սևացած փայտե սեղանին, մոմի լույսին և սեղանի մոտ նստած մարդուն, որը պարապությունից լուցկիներ էր վառում մեկը մյուսի ետևից և նայում էր, թե ինչպես կիսով շափ այրվելուց հետո մարում էն: Դա Ամբրող Բիրսն էր: Քթի տակ նա ինչոր բան էր սուլում՝ ժամանակ առ ժամանակ կամացուկ ծիծաղելով:

— Հարկավոր է նախազգուշացնել պարոն Դիքենսին,— ասաց Պոն:— Առանց այդ էլ շատ հապաղեցինք, մեր տրամադրության տակ հաշված ժամեր են մնացել: Դուք ինձ հետ կգաք նրա տուն, Բիրս:

Բիրսը աշխուժորեն նրան նայեց:

— Ես հենց նոր մտածում էի՝ ի՞նչ կպատահի մեզ:

— Եթե չկարողանանք սպանել տիեզերագնացներին կամ զոնե վախեցնել, բնականաբար ստիպված կլինենք թողնել մոլորակը: Կհաստատվենք Յուպիտերի վրա, իսկ եթե նրանք այնտեղ էլ հասնեն՝ կմեկնենք Սատուրն, եթե այդտեղ գան, մեր տրամադրության տակ են Ուրանը, Նեպտունը, Վատթարագույն դեպքում՝ Պլուտոնը:

— Իսկ հետո՞...

Էղգար Պոյի դեմքը հոգնած էր, աչքերում մարմրում էին խարույկների ցոլքերը, ձայնը տխուր էր ու օտարոտի, արտահայտիչ շարժումներն ու զարմանալի ճերմակ ճակատին ընկած սև մազափունջը անհամատեղելի էին թվում: Կարծես տապալված դև էր, պարտված զորավար: Մտքերի մեջ ընկնելիս նա ստվորություն ուներ կծոտել մուգ, մետաքսափայլ բեղերը, որոնք շատ էին տուժում: Նա այնքան փոքրահասակ էր, որ թվում էր, թե ճերմակ, խոշոր, կարծես լույս ճառագող ճակատը ինքնուրույն շարժվում է սենյակի աղջամուղջում:

— Մենք մի առավելություն ունենք՝ տեղաշարժվելու ավելի կատարյալ միջոցներ,— ասաց նա, — բացի այդ, միշտ էլ կարելի է հույս դնել նրանց ատոմային պատերազմների, պետությունների կործանման, միջնադարի, հետևաբար, սնահավատության վերադարձի վրա: Եվ մի հրաշալի երեկո բոլորս կկարողանանք վերադառնալ Երկիր:— Էղգար Պոն մտածեց աչքերը հառեց առաստաղին, — նրանք թռչում են այստեղ, որպեսզի այս աշխարհն էլ ավերեն: Չե՞ն ուզում համակերպվել այն մտքին, որ դեռ ինչոր բան չեն պղծել:

— Մի՞թե զայլերի ոհմակը կհանգստանա, եթե թեկուզ մի ոչխար կենդանի մնացած լինի, — ասաց Բիրսը:— Իսկական մարտ կլինի: Ես կնստեմ հեռվում ու կհաշվեմ միավորները: Կհաշվեմ, թե քանի երկրացի ընկավ եռացող ձյութի կաթսան և շշերում գտնված քանի ձեռագիր է նետվել խարույկը, քանի երկրացի են

ասեղնահարված և քանի Կարմիր մահ է փախուստի դիմել ասեղների տեսքից, հա, հա, հա...

Պոն թեթևակի օրորվեց՝ հարբած գինուց ու զայրույթից:

— Մենք ի՞նչ ենք արել: Ի սեր աստծո, մեզ հետ եղեք, Բիրս: Մի՞թե քննադատները և զրախոսները արդարացի էին մեր զրքերի հանդեպ: 0՝, ոչ: Նրանք զրքերն ուղղակի բռնում էին մանրէազերծ ունելիներով և նետում էին կաթսան՝ եռացնելու և վնասակար մանրէները ոչնչացնելու համար: Անիծվեն նրանք:

— Զվարճալի վիճակ է,— ասաց Բիրսը:

Աշտարակի աստիճաններից լսվող հուսահատ աղաղակը ընդհատեց զրույցը:

— Միստր Պոն, միստր Բիրս:

— Հիմա, հիմա, զալիս ենք,— մի քանի աստիճան իջնելով՝ նրանք տեսան պատին հենված մարդուն: Հուզմունքից նրա շունչը կտրվում էր:

— Լսե՞լ եք լուրը,— զոռաց նա: Ապա դողացող ձեռքերով կառչեց նրանցից, ասես ոտքերի տակ անդունդ էր բացվել:— Մի ժամից վայրէջք կկատարեն: Գրքեր են բերում: Վիուկներն ասում են, որ իին զրքեր են: Իսկ դուք օրհասական այս պահին նստել եք աշտարակում: Ինչո՞ւ ոչինչ չեք ձեռնարկում:

— Մենք անում ենք, ինչ հնարավոր է, Բլեքվոլդ,— ասաց Պոն:— Ձեզ համար դա նորություն է: Եկեք մեզ հետ, մենք գնում ենք պարոն Չարլզ Դիքենսի մոտ...

— Որպեսզի կշռադատենք մեր վիճակը, մեր տխուր վիճակը,— ավելացրեց Բիրսը և աշքով արեց:

Նրանք սանդուղներով իջնում էին ցած՝ ամրոցի խոր լոռության մեջ, ավելի ու ավելի ներքև, այնտեղ, ուր սարդոստայն էր, փոշի ու կեղու:

— Մի՛ հուզվեք,— ասաց Պոն, և նրա ճակատը լուսավորեց նրանց ճամփան, ինչպես խոշոր ձերմակ լամպ՝ մերթ բռնկվելով, մերթ մարելով:— Ես կանչել եմ բոլոր նրանց, ովքեր մեռած ծովի ափին են: Նաև մերոնց՝ իմ բարեկամներին, Բլեքվոլդ, ձերոնց նույնպես, Բիրս: Բոլորն այնտեղ են: Բոլոր զազանները, վիուկներն ու սուրատամ ծերուկները: Թակարդները լարված են, ճոճանակներն ու հորերը սպասում են, Կարմիր մահը նույնպես,— նա կամացուկ ծիծաղեց,— այո, Կարմիր մահը: Կարո՞ղ էի ես մտածել, որ կզա ժամանակը, երբ իսկապես հարկավոր կլինի Կարմիր մահվան գոյությունը: Բայց նրանք ուզում են այդ և կստանան:

— Մենք արդյո՞ք բավականաշափ ուժեղ ենք,— կասկածները տանջում էին Բլեքվոլդին:

— Իսկ ի՞նչ է ուժը: Ամեն դեպքում նրանք անակնկալի կզան: Նրանք գուրկ են երևակայությունից, այդ մաքրակենցաղ, երիտասարդ տիեզերագնացները վարակագերծ արտահագուստներով և ակվարիում հիշեցնող գնդաձև սաղավարտներով: Նրանք նոր կրոն են պաշտում, կրծքներին ուսկյա շղթաներից հերձադանակներ են կախված, գլխներին մանրադիտակներից սարքված խույր կա, ձեռքներին՝ ծխացող բուրվառներ, մինչդեռ իրականում դրանք սոսկ մանրէասպան ավտոկլավներ են: Նրանք ուզում են ամեն կարգի սատանայություններին մեկրնդմիշտ վերջ տալ: Պոյի, Բիրսի, Հոթորնի, Բլեքվուդի անուները չպետք է պղծվեն նրանց վարակագերծ շուրթերում:

Ամրոցից դուրս գալով, նրանք հատեցին հովիտը: Լիճը լիճ չէր, փայլվլուն էր ու տեսլական, ինչպես մղձավանշային երազում: Օդը լի էր ինչոր ձայներով, թևաբախումներով, քամու հառաջողությունը: Խարուկի մոտ քրյմնջոցը մեկ լրում, մեկ նորից էր հնչում, մարմինները ճոճվում էին: Կրակի լուսի տակ Պոն տեսավ, թե ինչպես փայլատակեցին հյուսելու շյուղերը: Նրանք հյուսում ու հյուսում էին: Նրանք կանխագուշակում էին ցավ, տառապանք և չարիք մոմե արձաններին, որոնք պատկերում էին մարդկանց: Եռացող կաթսայից սխտորի, պղպեղի հոտ էր գալիս, կրակի մեջ նետված զաֆրանը գլխապտույտ առաջացնող բուրմունք էր սփռում...

— Շարունակեք,— գոչեց Պոն,— ես դեռ կվերադառնամ:

Ծովի ամայի ափին սև ֆիգուրները ձգվեցին, սկսեցին աճել և հանկարծ երկինք ելան, ինչպես սև ծուխ: Հեռու լեռներում աշտարակների վրա զնզգնզացին զանգակները, և սև ազռավները անհանգստացած բրոնզե զանգերի աղմուկից, թևաբախումով վեր ալացան ու տարածվեցին օդում, ինչպես փոշի:

Միայնակ բլրից Պոն ու Բիրսը հապճեպ իջնում էին հովիտը և շուտով հայտնվեցին սալարկված նրբանցքում: Ցուրտ, մռայլ եղանակ էր, նաև մառախուղ, և ետ ու առաջ անող անցորդները դոփում էին, որպեսզի մի քիչ տաքանան, մոմերի լուսեր էին երևում զրասենյակների եւ կրպակների պատուհաններում, որտեղ կախված էին Ծննդյան տոների հնդկահավերը: Ոտքից գլուխ տաք փաթաթված աղաների խումբը գովերգում էր Ծննդյան տոները. «Աստված ձեզ երջանկություն տա», և նրանց շունչը սպիտակ ամպ էր դառնում ձքճան օդում: Աշտարակի ժամացույցը միապաղադ ավետում էր կեսպիշեր: Երեխաները դուրս էին վագում փոերից, կեղտոտ ձեռքերում ամուր պահած կաթսաներն ու մատուցարանները, որոնցից Նոր տարվա ճաշի գոլորշին էր ելնում:

Կանգնելով «Սկրուց, Մարլի և Դիքենս» ցուցանակի տակ, Պոն ձեռքն առավ Մարլիի դեմքը պատկերող դռան թակը և հարվածեց դռանը: Այն իսկույն

կիսաբացվեց, և երաժշտության ուրախ հնյունները թվաց հիմա եկվորներին կստիպեն պարել: Անկոչ հյուրերի կողմը ուղղված սրածայր մորուքով և բեղերով՝ մարդու թիկունքում երևում էին ծափ զարկող միստր Ֆիզուիզը և միսխս Ֆիզուիզը՝ տեղովք ժպիտ: Այդ գույզը այսպես կրակուտ էր պարում, որ աջ ու ձախ բախվում էր ուրիշներին: &զգում էր ջութակը, և ծիծաղի կարկաչը նման էր քամուց օրորվող բյուրեղապակյա ջահի զնզոցին: Հսկայական սեղանին առատորեն թափված էր աղ դրած խոզի ազդրամիս, հնդկահավի ու սագի ուտեստներ, քաղցր բլիթներ, մատղաշ խոճկորներ, նրբերշիկի շղթաներ, նարինջներ ու խնձորներ:

Սեղանի մոտ նստել էր Բոք Քրաչիթը, փոքրիկ Դորիթը և պստիկ Թիմը, ինքը՝ միստր Ֆեյզինը, և էլի մեկը, որ նման էր տավարի չեփած մսակտորի կամ մանանեխի ավելցուկի, կամ պանրի շերտի, կամ թերխաշ կարտոֆիլի: Դա պարոն Մարլին էր՝ իր շղթայով և ամեն ինչով: Գինին հոսում էր գետի նման, իսկ կարմրացրած հնդկահավը անում էր, ինչ պետք է աներ՝ սքանչելի գոլորշի էր արձակում:

— Ի՞նչ եք կամենում, — հարցրեց պարոն Չարլզ Դիքենսը:

— Մենք նորից եկանք խնդրելու ձեզ, Չարլզ: Մենք ձեր օգնության կարիքն ենք զգում, — ասաց Պոն:

— Օգնությո՞ւն: Հույս ունեք, որ ես կօգնեմ ձեզ հաշվեհարդար տեսնել այդ հրաշալի տղաների հետ, որ այստե՞ղ են թոշում: Իզուր: Ես պատահմամբ եմ այստեղ: Իմ զրքերը սխալմամբ են այրել: Ես չեմ հետաքրքրվում գերբնական երևույթներով, երբեք սարսափազդու և անհավատալի պատմություններ չեն զրել, ինչպես դուք՝ Պո և դուք՝ Բիրս, կամ էլ ուրիշները: Ես ձեզ հետ ոչ մի ընդհանուր բան չունեմ, սոսկալի մարդիկ եք դուք:

— Դուք համոզելու մեծ տաղանդ ունեք, — հորդորում էր Էդգար Պոն, — կարող էիք հանդիպել տիեզերագնացներին, հանգստացնել, փարատել նրանց կասկածները, միամտացնել, իսկ հետո ինքներս կզբաղվեինք:

Դիքենսը աչքը չէր կտրում սև թիկնոցից, որի մեջ թաղված էին Էդգար Պոյի ձեռքերը: Ժպտալով՝ Պոն թիկնոցի ծալքերից դուրս քաշեց սև կատվին:

— Իսկ սա նվեր է նրանցից մեկին:

— Իսկ մյուսների՞ն:

Պոն գոհունակ ժպտաց:

— Վաղաժամ թաղում:

— Դուք մոայլ մարդ եք, Պո:

— Ես վախեցած ու զայրացած մարդ եմ: Ես աստված եմ, ինչպես և դուք, պարոն Դիքենս, ինչպես մենք և բոլոր նրանք, որոնց ստեղծել ենք մեր երևակայությամբ: Մեր հերոսները, եթե կուզեք իմանալ, հիմա ոչ միայն վտանգի են ենթարկվում, այլ հալածված են, արգելված, այրված, պատառպատառ արված, հիշողությունից ջնջված: Մեր ստեղծած աշխարհները կործանվում են ու ոչնչանում: Նույնիսկ աստվածները կարող են ապստամբել:

— Ահա թե ինչ,— Դիքենսը անհամբերությամբ շրջեց գլուխը, նա ցանկանում էր որքան հնարավոր է արագ վերադառնալ ուրախ հասարակությանը, երաժշտությանն ու համեղ ուտելիքներին,— այդ դեպքում գուցե բացատրեք, թե ինչպես հայտնվեցիք այստեղ: Ինչպե՞ս եղավ:

— Պատերազմը պաստերազմ է ծնում, ավերումը հղի է ավերածությամբ: Երկրագնդի վրա մի հարյուրամյակ առաջ սկսեցին արգելել մեր գրքերը: Հրեշտավոր հաշվեհարդար էր՝ ոչնչացնել այն ամենը, ինչ ստեղծել էինք: Հենց դա ստիպեց մեզ վերադառնալ: Որտեղից ։ Մահվան թվաբանությունից ։ Անկույթյունից ։ Ես վերացարկումների սիրահար չեմ: Ուղղակի չգիտեմ: Միայն գիտեմ, որ մեր ստեղծած աշխարհները և մեր ստեղծագործությունները օգնության էին կանչում, և մենք փորձեցինք փրկել նրանց: Միակ հնարավորությունը այստեղ՝ Մարսի վրա մի հարյուր տարի սպասելն էր, մինչև Երկրի վրա այլս չեն հանդուրժի կասկածամիտ գիտնականներին: Բայց նրանք այժմ ել որոշել են վոնդել մեզ այստեղից, մեզ ու մեր երևակայությունը՝ ալքիմիկոսներին, վիուկներին, արնախում հրեշներին ու շարքերին, որոնք մեկը մյուսի ետևից նահանջում էին գիտության հաղթարշավին զուգահեռ: Մենք փախուստից բացի այլ ճանապարհ չունենք: Դուք պետք է օգնեք մեզ: Դուք կարող եք համոզել: Դուք մեզ հարկավոր եք:

— Մեկ անգամ ևս կրկնում եմ, որ ձեզ հետ ոչ մի ընդհանուր բան չունեմ: Ես ձեզ չեմ քաջալերում, Պո, ոչ ել ուրիշներին,— բարկացած գորաց Դիքենսը,— ես երբեք վիուկներ, հրեշներ և այլ սատանայական բաներ չեմ հնարել:

— Իսկ ձեր պատմվածքը՝ «Սուրբ Ծննդյան երգը»:

— Դատարկ բան է, ընդամենը մի պատմվածք: Հնարավոր է, որ ուրիշ գործ էլ գրած լինեմ ուրվականների մասին, հետո՝ ինչ: Իմ գիշավոր գրքերը այդպիսի անմտությունների մասին չեն:

— Միալմամբ է, թե ոչ, բայց նրանք ձեզ էլ են մեր շարքը դասել: Նրանք ձեր գրքերն են ոչնչացրել, Դիքենս, ձեր ստեղծած աշխարհները: Դուք պետք է ատեք նրանց:

— Ճամաձայն եմ, որ նրանք հիմար են ու տգետ, բայց միայն ալդքանը: Մնաք բարով:

— Թող զոնե միստր Մարլին դուրս գա:

— Ո՞չ:

Դուռը շրմկոցով փակվեց: Երբ Պոն սառած սալահատակի վրա սայթաքելով փողոցով ցած էր իջնում, եղջերափողի ձայն լսեց և տեսավ մոտեցող փոստային կառը: Ծիծաղելով ու երգելով, կւարմրատակած ու աշխույժ, «Երջանիկ Ծնունդ» գոռալով դուրս թափվեցին Փիքվիքյան ակումբի անդամները և ինչքան ուժ ունեին սկսեցին թակել դուռը:

Դուռը բացեց մի գիրուկ տղա...

...Էղգար Պոն փութկոտ քայլում էր ցամաքած ծովի ափով: Մի պահ նա կանգ էր առնում մեկ այս, մեկ այն խարույկի մոտ, որպեսզի հանձնարարություններ տա, ստուգի՝ կաթսան լա՞վ է եռում, դեղաթույնը բավարա՞ր է և կավիճով մոգական շրջանները ինչպես են գծված:

— Լա՞վ է,— բացականչեց նա և առաջ անցավ,— հրաշալի՞ է,— գոռաց և առաջ վազեց: Մյուսները միացան նրան և վազեցին նրա ետևից: Ահա հասան միստր Քափրըն ու միստր Մաքընը:

Բոլոր չար օձերը և կատաղի դևերը, կրակ ժայթքող վիշապները և ֆշացող իժերը, ցնցվող վիուկները, թունավոր տատասկները, այրող եղինջը և ծակող կաղջնուկը, այն ամենը, ինչը այս տխուր եզրն էր շպրտել երևակայությամբ նսիանջած ծովը, այժմ փրփրում էր, քլթքլթում և թշշում:

Միստր Մաքընը հանկարծ կանգ առավ: Նա չոքեց սառն ավազի վրա և լաց եղավ երեխայի նման: Զանում էին միխթարել, բայց ապարդյուն:

— Ես հենց նոր մտածեցի...— շշնջաց նա,— ես մտածեցի, ի՞նչ կլինի մեզ հետ, եթե անհետանան մեր գրքերի վերջին օրինակները:

Քամին վզզոցով անցավ կողքով:

— Չհամարձակվեք այդ մասին խոսել:

— Բայց մենք պարտավոր ենք,— հեծեծաց միստր Մաքընը,— հատկապես հիմա, երբ տիեզերանավը վայրէջք կկատարի, և դուք, պարոն Պո, դուք, Քափրըն, դուք, Բիրս, կանհետանաք, ինչպես քամուց քշված ծուխը: Ձեր դեմքերը կսկսեն հալվել...

— Վերահաս մա՞հ է սպասվում բոլորիս:

— Մենք գոյության ունենք, քանի դեռ մեզ հանդուրժում են Երկրի վրա: Եթե այսօր վերջնական դատավճիռ արձակվի և անհետանան մեր գրքերի վերջին օրինակները, մենք կհանգչենք կրակի պես,— Քափըրդը տիտուր մտածմունքի մեջ ընկավ:

— Ո՞վ եմ ես: Երկրի վրա ո՞ւմ հիշողության մեջ եմ դեռ ապրում, որտե՞ղ՝ աֆրիկյան մի հյուղակո՞ւմ, գուցե որևէ ձգնավոր կարդո՞ւմ է իմ պատմվածքները: Արդյո ք նա վերջին մոմն է՝ ժամանակի ու գիտության քամուց երերացող: Թույլ մարմրող բոց, որի շնորհիվ ես դեռ ապրում եմ որպես հպարտ վտարանդի: Կամ գուցե մի տղա է նա, որը լրված ձեղնահարկում ժամանակին գոցել է ինձ: Երեկ ես այնպէս վատ էի, այնպէս վատ: Հոգին էլ մարմին ունի, ճիշտ ինչպես մարմինը, և իմ հոգու մարմինը, նրա յուրաքանչյուր մասնիկը նվում էր... Երեկ ես մոմ էի, որ հանգչում էր, բայց հանկարծ կրակը նոր ուժով բոցավառվեց, որովհետև այնտեղ, Երկրում մի երեխա փոշուց փոշտալով՝ իրենց ձեղնահարկում գտավ քրքրված, մաշված իմ գիրքը: Եվ ահա ես կարձատու ժամանակ ստացա:

Ափին փոքրիկ խրճիթի դուռը ամուր շրխկաց: Ցածրահասակ մարդը, որի կաշին ու ոսկորն էր մնացել, դուրս եկավ խրճիթից և ոչ որի վրա ուշադրություն շդարձնելով, նստեց ու հայացքը հառեց իր սեղմած բոունցքներին:

— Այ թե ում եմ ափսոսում,— տիտուր շշնչաց Բլեքվուդը,— նայեք, նրա վերջը մոտ է: Ինչոր ժամանակ նա ավելի իրական հիվանդ էր, քան մենք՝ մարդիկս: Դարեր շարունակ նրան՝ մերկ մտահղացմանը, վարդագույն մարմին էին տվել, ձերմակ մորուք, թավշյա հագուստ ու սև երկարաձիտ կոշիկներ: Նրան տվել էին սահնակ, եղջերուներ, փայլվիլուն զիզիպիզիներ և մի ճյուղ փշատերն: Իսկ հետո վերցրին ու ոչնչացրին, նետեցին, ինչպես անպետք իր:

Բոլորը լուս էին:

— Ինչպէս է այնտեղ, Երկրի վրա առանց Ծննդյան տոնների,— մտածեց Պոն,— առանց բոված շագանակների, տոնածառների, մոմերի ու շրխկանների... Ոչինչ չկա, միայն ձյուն, քամի ու միայնակ, իրապաշտ մարդիկ...

Նրանք նայում էին ցանցառ մորուքով, խամրած կարմիր թավշյա բաճկոնով ցածրահասակ, նիհար ծերունուն:

— Գիտե՞ք, ինչպես այդ եղավ:

— Դժվար չէ պատկերացնել, ֆանատիկոս հոգեբույժ, խելոք ձևացող սոցիոլոգ, փրփրած, դժգոհ ուսուցիչ, ֆանտազիայից զուրկ ծնողներ...

— Ողբալի վիճակ է: Ես չեմ նախանձում ծննդյան տոնների նվերներ վաճառողներին,— քմծիծաղեց Բիրսը:— Վերջերս որքան հիշում եմ, նրանք սկսել են

փշարմավ կախել և ճրագալույցը նշել ամենայն սրբոց տոնի նախօրյակին: Հիմա, եթե իհարկե դա դեռ իմաստ ունի, թերևս սեպտեմբերին նշեն...

Բիրսը հանկարծ լրեց և հառաջելով փլվեց գետնին: Ընկնելիս հասցրեց շանչալ.

— Ի՞նչ տարօրինակ է...

Սարսափից քարացած, նրանք նայում էին, թե ինչպես նրա մարմինը վերածվում էր գորշ կապտավուն մոխրի և ածխացած ուկորների, մրի փաթիլները լողում էին օդում:

— Բիրս, Բիրս...

— Նա չկա:

— Զոհվեց նրա զրբի վերջին օրինակը: Ինչոր մեկը Երկրում հենց նոր այրեց:

— Աստված հոգին լուսավորի: Նրանից այլս ոչինչ չմնաց: Քանի որ մենք ոչ այլ ինչ ենք, եթե ոչ մեր զրբերը, և եթե զրբերը ոչնչացնում են, անհետ կորչում ենք և մենք:

Երկնքում աղմուկն ուժեղանում էր:

Տագնապալի ճիշերով նրանք վեր նայեցին: Կրակե բոցերով այրելով երկնակամարը, թռչում էր հրթիռը: Ծովափին առկայծեցին լապտերների լույսերը, լսվեց ճոռոց, կրծկրձոց, խլթխլթոց, կախարդական հեղուկի հոտը տարածվեց: Մնամեց դրումզանգերը՝ դատարկ ակնախոռչներում այրվող մոմերով, շրջում էին սառը մաքուր օդում: Ուկրոտ մատները սեղմված էին, և վհուկի սմբած շուրթերից անեծք էր թափվու:

Նավ, նավ, հապա, ջարդվիր, ընկիր, Չքվիր, ջնջվիր, բոցավառվիր, Ցրիլ արի, պայթիր, Ճայթիր, Պառավի դի, կատվի կաշի...

— Եկել է մեր ճանապարհվելու ժամանակը,— շանչաց Բլեքվուդը,— Յուպիտեր, Սատուրն կամ Պլուտոն:

— Փախչե՞նք,— գոռաց Պոն,— երբեք:

— Ես ծեր մարդ եմ, հոգնել եմ:

Պոն նայեց ծերունու դեմքին և հասկացավ, որ նա ճիշտ է ասում:

Նա մագլցեց հսկայական քարաքեկորներին և դիմեց հազարավոր գորշ ստվերներին, կանաչ լույսերին ու դեղին աչքերին, ոռնացող քամուն:

— Թույնը, դեղաթույնը,— գոռաց նա:

Դառը նշի, քեմոնի, մուշկի, մանուշակի արմատի ու օշինդրի բույր տարածվեց:

Հրթիռը իջնում էր դանդաղ և անդառնալիորեն, բոլորից անհծված մեղսագործի վայունով ու հեծեծյունով: Էղգար Պոն մոլեզնել էր: Նա վեր պարզեց սեղմած բունցըները, և բույրերի, ատելության ու զայրույթի սիմֆոնիան հնազանդվեց: Փոթորկի կոտրատած ճյուղերի նման վեր խոյացան չղջիկները: Վրդովված սրտերը շիկացած օդում արկերի պես պայթում էին արնաներկ հրավառությամբ: Ավելի ու ավելի ցած, ճռանակի նման անկասելի, իջնում էր հրթիռը:

Զայրացած լուտանքներ թափելով, Պոն ետ էր ընկնում, իսկ հրթիռը մոտենում էր՝ շամփրելով օդը: Մեռած ծովը դարձել էր ջրհոր, որտեղ, ինչպես ծուղակում, նրանք սպասում էին, թե երբ կացնի բերանի նման կիջնի չարագուշակ մեքենան: Կարծես կանգնած էին լեռներից գլորվող ձնահյուսի դեմքանդիման:

— Իժե՞ր,— գոռաց Պոն:

Բազմազույն զալարաժապավենները վեր սլացան, հրթիռին ընդառաջ: Բայց այն արդեն վայրէջք էր կտտարել՝ ակոսելով, այրելով օդը:

Եվ ահա այն գտնվում էր ընդամենը մի մղոն հեռավորության վրա, հոնդալով, ավազներին հենած կրակե պոչը:

— Առա՞ջ,— մոլեզնած գոչեց Պոն,— մեր ծրագիրը փոխվեց: Հիմա մենք միայն մի ելք ունենք: Առա՞ջ: Առա՞ջ: Միասին հարձակվենք, ճզմենք, սպանենք նրանց:

Թվաց, դա հրաման էր զագազած ալիքներին՝ փոխելու իրենց վազքը, ծովին՝ ալեկոծվելու և թողնելու իր նախնական տեղը, մոլեզնած պտտահողմին՝ զալարվելու ավազների վրա, կրակին՝ հեղեղի պես լցվելու չորացած գետահուները, փոթորիկին, կայծակին, տեղատարափին՝ հարձակվելու ափերի վրա: Ստվերները ճիշ ու սուլոցով, հեծեծյունով ու հառաչանքներով ուղղվեցին դեպի հրթիռը, որը հեռավոր հովտում շարժիչները անջատած՝ նման էր մետաղյա հանգած ջահի: Կարծես շրջվել էր սևացած կաթսան: Զայրացած մարդիկ և մոնչացող զազանները շիկացած լավայի նման հոսում էին ծովի հատակը անջուր մղոններով:

— Սպանենք նրանց,— գոռում էր վազող Էղգար Պոն:

Տիեզերագնացները դուրս եկան նավից, հրացանները պատրաստ պահած: Զգուշորեն աջ ու ձախ նայելով, նրանք որսաշների պես հոտոտում էին օդը: Ամայի էր, ոչ ոք չկար: Նրանք թեթևացած շունչ քաշեցին:

Վերջինը հրամանատարը դուրս եկավ: Անմիջապես հրամայեց ցախ հավաքել և խարույկ վառել: Բոցերը երկինք ելան: Հրամանատարը կարգադրեց կիսաշրջանաձև մոտենալ:

— Մեր առջև նոր աշխարհ է,— սկսեց նա ստիպելով իրեն խոսել հանդարտ ու վստահ, չնայած ջղածգորեն անընդհատ զլուխը ետ էր շրջում, նայելով չորացած ծովին:

— Հին աշխարհը մնաց ետևում, սա նոր աշխարհի սկիզբն է: Ի՞նչ կա ավելի խորհրդանշական, քան այն, որ մի անգամ ևս հաստատենք մեր նվիրվածությունը՝ զիտությանն ու առաջադիմությանը:— Նա զլուխ արեց օգնականին՝ զրքե՛րը:— Կրակը խաղաց զրքերի խամրած վերնագրերի հետ՝ «Ուոհներ», «Ավելորդը», «Ահավասիկ», երազող է», «Բժիշկ Զեքըլը և միստր Հայդը», «Զմրուխտե քաղաքի կախարդը», «Փելուսիդարը», «Ժամանակի լրած երկիրը», «Ամառային գիշերվա երազը» և Մաքընի, Էղգար Պոյի, Քեքըլի, Դանսընի, Բլեքվուոլի, Լուիս Քերոլի ատելի անունները՝ մոռացված, բանադրված անուններ:

— Սա նոր աշխարհ է, և մենք հանդիսավորությամբ հիմա վերջ կտանք այն ամենին, ինչ մնացել է հնից:

Հրամանատարը զրքերից մի էջ պոկեց: Պոկոտում էր մեկը մյուսի ետևից և նետում կրակը:

Ականջ ծակող ճիչ:

Մարդիկ վախեցած ընկրկեցին, և նրանց հայացքները ակամա ուղղվեցին ամայի ծովի ափին վառվող խարույկի կողմը:

Ելի ճիչ, բարձր ու ողբածայն, նման շնչահատ վիշապի, կատաղությամբ ափի գետաքարերին զարնվող կետի հոգեվարքի, քանի որ Լսիաթանյան ծովը ընկրկեց, որ ել ետ չգա:

Թվաց՝ օդը սուլոցով սրբնթաց լցվեց դատարկության մեջ, որտեղ մի պահ առաջ ինչոր քան է եղել:

Հրամանատարը խնամքով հաշվեհարդար տեսավ վերջին զրքի հետ՝ նետելով կրակը:

Օդը այլս չէր թրթում:

Լոռություն:

— Հրամանատար, լսո՞ւմ եք:

Մարդիկ գլխահակ ականջ էին դնում:

— Ո՞չ:

— Ալիք է, սըր: Այս ծովի հատակին: Ինձ թվաց նույնիսկ տեսնում եմ:
Հսկայական սև ալիք: Ուղիղ մեր վրա է զալիս:

— Ձեզ թվացել է:

— Նայեք ինքներդ:

— Էլի ի՞նչ կա:

— Տեսեք, տեսեք: Հեռվում քաղաք է, կանաչ քաղաք: Լճի ափին, ձեղքվեց երկու
մասի, ավերվում է:

Առաջ թեքված մարդիկ լարեցին տեսողությունը և անհանգիստ շարժվեցին:
Սմիթը կանգնել էր նրանց մեջ, դողացնում էր: Ձեռքը հպել էր ձակատին, ձգտում էր
ինչոր բան հիշել:

— Հիշեցի: Այո, այո, հիշեցի: Շատ վաղուց, դեռ երեխա ժամանակ մի զիրք եմ
կարդացել, կարծեմ հեքիաթ էր Զմրուխտե քաղաքի մասին: Հիշեցի՝ «Զմրուխտե
քաղաքի հեքիաթը»:

— Զմրուխտե:

— Այո, քաղաքն այդպես էր կոչվում: Ես հիմա տեսա ձիշտ այնպես, ինչպես
զքում էր նկարագրված, բայց փլվեց:

— Սմիթ:

— Այո, սըր:

— Հրամայում եմ անհապաղ գնալ հոգեբույժի մոտ:

— Լսում եմ, սըր,— Սմիթը պատվի բռնեց:

— Բոլորը զգուշություն պահպանեն:

Վախով հրացանները պատրաստ պահած մարդիկ հեռանում էին հրթիռից ու
նրա լուսարձակներից, որպեսզի ավելի լավ տեսնեն կեղծ ծովը և ցածր բլուրները:

— Ինչպէ՞ս, այստեղ ոչ ոք չկա՞—, հուսախաք շշնչաց Սմիթը,— ոչ մի կենդանի
շնո՞ւնչ:

Քամին վայունով մի բուռ ավագ նետեց նրա ոտքերի տակ:

1. Վ. Շեքսպիր, «Մակբեթ», արարված 1, տեսարան 1:
2. Նույն տեղը, արարված 4, տեսարան 1:
3. Շեքսպիրի պիեսների հերոսներից: